

Г.О. Пашкевич

ПАЛЕОЕТНОБОТАНІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ 2008 р.

The paper presents the data of palaeobotanic research of the following monuments from the territory of Ukraine dated from the Early Neolithic to the Mediaeval periods: Baiv of the Early Neolithic Volyn-Lyublin culture, Ostrih of Malyska culture, Kolomyitsiv Yar of Trypillya culture, Dykyi Sad of Biloserska culture, Yosypivka III of Velbarska culture, and Kyiv of Ancient Rus period.

У 2008 р. досліджувались матеріали з розкопок різночасових пам'яток, від неоліту до середньовіччя.

Найдавніші матеріали походять з ранньо-неолітичної пам'ятки волино-люблінської культури біля с. **Баїв** Луцького р-ну Волинської обл. Їх надав доцент Волинського державного університету Г.В. Охріменко. На шматках обмазки є значна кількість слідів від загладжування соломомою і один відбиток зернівки ячменю піввчастого. На фрагментах кераміки зафіксовано поодинокі відбитки зернівок пшениці голозерної (*Triticum aestivum* s. l.), ячменю піввчастого (*Hordeum vulgare*), проса звичайного (*Panicum miliaceum*) та насіння вики ервілії (*Vicia ervilia*) і, можливо, коноплі (*Cannabis* sp.).

Матеріали малицької культури з розкопок біля м. **Острого** (розкопки О.Л. Позіховського). Для аналізу отримано 54 шматки обмазки та два фрагменти кераміки з розкопу II, об'єкт 20/б. Значна кількість рослинної домішки міститься в обмазці. В деяких випадках залишилися колоскові або квіткові півки світло-жовтого кольору, які зазвичай з часом зникають, а при спробі відділити їх від глини перетворюються на порошок. У деяких місцях на обмазці залишилися порожнини, що зберігають форму зернівок. Пластилінові зліпки з цих порожнин мають форму зернівок ячменю піввчастого (9 відбитків) та піввчастої пшениці двозернянки (1 відбиток). На одному з фрагментів, а саме на зовнішній поверхні стінки посудини, є відбиток зернівки ячменю піввчастого, що добре зберіг морфологічні ознаки.

На фрагментах кераміки Трипільської культури етапу VI—VII з поселення **Коломійців Яр** добре видно сліди загладжування соломомою та подекуди — відбитки колосків піввчастих пшениць: двозернянки та однозернянки.

Експедиція Миколаївського університету продовжувала розкопки під керівництвом К.В. Горбенка укріпленого поселення білозерської культури XII—X ст. до н. е. **Дукий Сад**. Отримані промиванням вмісту різних об'єктів зразки проаналізовано в ІА НАНУ. Всі шість зразків містять зернівки та насіння культурних і бур'янових рослин. Найбільша кількість зернівок виявилась у зразках з ями 3. В зразках із заповнення приміщення, ями 17 та кострища 2 були поодинокі зернівки та насіння. Серед усіх проб переважають зернівки двох зернових культур — проса посівного (307 зернівок) та ячменю піввчастого (155 зернівок). Є також кілька зернівок пшениці: дев'ять пшениці голозерної (*Triticum aestivum* s. l.) та шість пшениці піввчастої двозернянки (*Triticum dicoccon*). У зразку з кострища знайдено кісточку винограду культурного (*Vitis vinifera*). Ймовірно, вона свідчить про торговельні відносини мешканців поселення і потрапила сюди чи з вином, чи з родзинками.

Найбільша кількість насіння та зернівок бур'янових рослин була також у зразках із ями 3. Склад їх є типовим для посівів зернових культур: підмаренник чіпкий (*Galium aparine*), мишій сизий (*Setaria glauca*) та мишій зелений (*Setaria viridis*), плоскуха звичайна, куряче просо (*Echinochloa crus-galli*), щавель горобиний (*Rumex acetosella*), лобода біла (*Chenopodium album*).

Під час розкопок поселення вельбарської культури (кінець III — початок IV ст.) **Йосипівка III** Буського р-ну Львівської обл. Олеською археологічною експедицією НДЦ РАС ІА НАНУ під керівництвом Т.Р. Миляна відібрано

зразки з заповнень трьох об'єктів. Їх промито і проаналізовано в ІА НАНУ.

У 19 пробах із заповнення зерновика об'ємом 23—25 л абсолютну перевагу має насіння бобових рослин — сочевиці харчової (*Lens culinaris*; 45 %) та гороху посівного (*Pisum sativum*.; 48 %) з невеликою домішкою ще однієї бобової рослини — вики ервілії (*Vicia ervilia*).

Значно відрізняються за складом проби з об'єкта 4а та зі стовпових ям. У них основу складають зернівки трьох злаків: ячменю плівчастого (значно переважає), вівса посівного та пшениці плівчастої двозернянки. Є також невелика домішка зернівок жита посівного, проса звичайного та пшениці однозернянки. Сочевиця, на відміну від проб із зерновика, представлена поодинокими насінинами. Більше тут виявлено насінин та зернівок бур'янових рослин.

Отже, асортимент рослин, які використовувало населення Йосипівки III, це плівчата пшениця двозернянка, ячмінь плівчастий, овес посівний. Плівчата пшениця однозер-

нянка, скоріш за все, була лише засмічувачем у посівах зернових. Очевидно, в посівах могли бути також пшениця голозерна, жито посівне, просо звичайне. І хоча знахідки залишків цих рослин тут незначні, ми маємо відомості про їх вирощування в цей час на землях і України, і сусідньої Польщі. Крім зернових, ще вирощували бобові — сочевицю та горох. Знахідка зерновика, заповненого насінням цих бобових, є унікальною, адже насіння бобових рослин у викопних матеріалах трапляється нечасто і, як правило, у незначних кількостях.

З розкопок Київської експедиції у *провулку Ярославському, 3/1* надійшов зразок зі споруди 5 обвугленої глини завбільшки 10 × 15 см з чорним шаром завтовшки 1—2 см на поверхні (друга половина XII — початок XIII ст.). Цей прошарок складається з обвугленого насіння льону (*Linum usitatissimum*). Після розмочування у воді вдалося відділити частину насінин об'ємом 15 мл. Але більшість так міцно припеклися до глини, що звільнити їх не вдається.

